

RIJEKA KRKA I NP KRKA U FUNKCIJI ZAVIČAJNE NASTAVE

Sažetak: *Na temelju različitih aspekata proučavanja zavičaja i primjene tih aspekata na prostor koji obuhvaća Nacionalni park Krka, ovaj rad istražuje mogućnosti implementacije zavičajnih sadržaja u odgojno-obrazovni proces u svrhu razvijanja osjećaja odgovornosti prema prostoru koji nas okružuje te očuvanja vlastitog kulturnog identiteta. Budući da okosnicu NP Krka čini rijeka Krka, tvoreći pritom čitav niz reljefnih oblika, sasvim je razumljivo da je veliki broj zavičajnih tema ovog prostora usko vezan uz nastavu geografije ili uz one nastavne predmete koji s geografijom tvore korelativne odnose. Iako zavičajne teme danas nisu u tolikoj mjeri zastupljene u nastavi koliko bi trebale biti, u novije vrijeme bilježi se značajan napredak na tom području, a učiteljima se ostavlja više prostora za vlastitu kreativnu afirmaciju.*

Ključne riječi: *rijeka Krka, Pokrčje (porječje Krke), Nacionalni park Krka, zavičajna nastava, korelacija*

1. UVOD

Vlastiti zavičaj zauzima važno mjesto u životu svakog pojedinca. Stoga ne iznenađuje da je zavičaj vrlo česta tema mnogih rasprava i javnih diskusija. Istovremeno, znanja o zavičaju najčešće su svedena na vrlo uski tematski krug, iz čega najčešće proizlazi vrlo niska razina svijesti o vlastitoj zavičajnosti i brizi za zavičaj, bilo kroz brigu za vlastiti životni prostor ili kroz brigu za očuvanje zavičajne baštine i vlastite tradicije.

Kako je tema ovog rada usko vezana uz zavičajnost u nastavi, svakako je potrebno naglasiti da zavičajne teme još uvijek ne dobivaju ni dovoljno prostora ni dovoljno pozornosti koliko bi bilo potrebno, iako suvremeni trendovi u nastavi upravo inzistiraju na uvođenju što većeg broja zavičajnih tema. Međutim, podizanjem razine svijesti o vlastitom prostoru podiže se i svijest o uključivanju zavičajnih sadržaja. Tim sadržajima je potreban interdisciplinarni pristup radi stjecanja cjelokupnog uvida u zavičajnu tematiku. Takav pristup može se provoditi kroz korelativne odnose između nastavnih predmeta, osobito onih koji na bilo koji način

obrađuju zavičajne teme. Ovaj rad na poseban način obrađuje sve one aspekte koji omogućavaju iskorištavanje potencijala porječja Krke i Nacionalnog parka Krka u zavičajnoj nastavi.

Spomenuti prostor moguće je sagledavati kroz više različitih aspekata. Sukladno tome, implementacija zavičajnih tema vezanih uz rijeku Krku i prostor istoimenog nacionalnog parka, moguća je kroz više nastavnih predmeta, bilo samostalno ili interdisciplinarno. Sagledavajući porječje Krke s aspekta prirodne osnove, ovaj prostor nalazi svoje mjesto u nastavi prirodne skupine predmeta poput biologije ili geografije. Međutim, višestoljetna uzajamnost rijeke Krke i stanovništva koje stoljećima obitava na prostoru porječja ove krške tekućice, čini ovaj prostor zanimljivim ne samo sa stajališta prirodnih nego i društvenih znanosti, pa zavičajna tematika Pokrčja nalazi svoje mjesto i u nastavnim predmetima poput povijesti, hrvatskog jezika, likovne ili glazbene kulture.

2. ZAVIČAJNA NASTAVA

Pojam „zavičaj“ često se koristi u svakodnevnoj komunikaciji, iako ga je ponekad teško precizno prostorno definirati. Stoga zavičaj najčešće ima vrlo rastezljivo značenje, od mjesta rođenja pa sve do domovine. Međutim, kako prostorna dimenzija zavičaja ne bi bila ni preuska niti preširoka, zavičaj u odgojno-obrazovnom procesu uglavnom ima mikroregionalnu, subregionalnu, a ponekad čak i regionalnu dimenziju. S druge strane, geografska znanost zavičaj definira isključivo kao mikroregionalnu cjelinu sa svim elementima kompleksa prirodnih elemenata i društvenih faktora u njihovom međusobnom prožimanju i nedjeljivosti (Brazda, 1985: 46)

Suvremeni odgojno-obrazovni trendovi stavljaju veliki naglasak na zavičajnu nastavu, pristupajući ovoj problematici interdisciplinarno, odnosno s više različitih aspekata¹ ili kroz više nastavnih predmeta da bi se na taj način stvorila cjelovita slika prostora sa svim njegovim prirodnim i društvenima sastavnicama.

Zavičajne teme, u svrhu očuvanja identiteta kulturne, duhovne i prirodne baštine lokalne sredine, moguće je provoditi kroz nastavni program, ali i kroz programe izvannastavnih i izvanškolskih aktivnosti i to kroz izvorni zavičajni školski muzej, učeničke zadruge koje njeguju tradicionalnu, prirodnu i gospodarsku baštinu kraja te kroz učeničke projekte u zavičajnoj nastavi osnovnoškolskih programa. (Bertić, Šiljković, 2007: 315.).

Najuspješniji način realizacije zavičajne nastave nedvojbeno se može ostvariti kroz izvanučioničku nastavu. Budući da ljudska bića svijet oko sebe ponajviše doživljavaju vizualnim putem, sasvim je razumljivo da učenici najbolje usvajaju one sadržaje koji im se vizualno prezentiraju. Promatrajući nastavu na ovaj način,

¹ Tako je postupljeno u tematskom broju časopisa *Školski vjesnik*, god. 54, br. 3-4/2005. kao i kod izbora literature u istom broju. Vidjeti: Š. Pilić, Zavičaj i zavičajnost u znanosti i obrazovanju: izbor literature, *Školski vjesnik*, 3-4/2005. str. 239-277.

možemo doći do zaključka da sve što nas okružuje možemo smatrati prostorom za učenje odnosno učionicom. Na isti način, nastavni prostor izjednačavamo sa životnim prostorom, gdje se konačno i primjenjuju sva iskonstruirana znanja, što je ujedno i cilj samog odgojno-obrazovnog procesa. Polazeći od činjenice da je upravo zavičaj naša neposredna okolina, zavičajna nastava stoga zauzima iznimno važno mjesto u cjelokupnom odgojno-obrazovnom procesu.

Imajući na umu sve naprijed izrečeno, može se zaključiti da nastava geografije pruža najcjelovitiji uvid u zavičajnu problematiku. Pritom je terenska nastava, kao jedan od oblika izvanučioničke nastave, neizostavan dio odgojno-obrazovnog procesa sa zavičajnom problematikom. Zbog izravne interakcije između učenika i prostora koji ih okružuje, terenska nastava je „najgeografskija“ nastavna metoda i način rada (Matas, 1996.: 132). Prema intenzitetu trajanja terensku nastavu dijelimo na terenski nastavni sat, poludnevni terenski rad, jednodnevni terenski rad i višednevnu terensku nastavu, dok prema opsegu ili tematici koja se obrađuje terensku nastavu dijelimo na tematsku (jedna određena tema), višetematsku (više tema) i složenu (Brazda, 1985.: 25).

Zavičajni sadržaji u nastavi geografije najviše se mogu uključiti u nastavu petog i osmog razreda osnovne škole, odnosno prvog i četvrtog razreda gimnazije. Budući da se vrlo veliki broj fizičko-geografskih pojava i procesa može objasniti na temelju primjera iz zavičajnog okruženja, preporučljivo je ove sadržaje objašnjavati kroz izvanučioničku nastavu. Istraživanja su utvrdila da se prema Nastavnom planu i programu za osnovnu školu (Nastavni plan i program, 2006.), između svih tema iz geografije u osmom razredu osnovne škole, zavičajno najviše mogu obraditi teme vezane uz Primorsku Hrvatsku i to u 72% slučajeva (Čukelj, Šiljković, 2007.: 272).

Promatrajući zavičaj isključivo kroz prostornu dimenziju, dobivamo samo jedan dio cjelokupnog zavičajnog mozaika. Stoga nam interdisciplinarni pristup zavičajnoj problematici pruža kompleksniju i potpuniju sliku prostornog i vremenskog kontinuiteta zavičaja. Ovakav pristup zavičajnoj nastavi nužno uključuje i zavičajnu povijest kao posebnu znanstvenu disciplinu koja prostornu dimenziju zavičajnosti nadopunjava onom vremenskom.

Zavičajna povijest pritom se ne smije zadržati na tradicionalističkom pristupu koji povijesnu znanost definira isključivo faktografski (Roksandić, 2005.: 200), već je potrebno ostvariti cjelokupan uvid u društvenu zbilju tijekom kraćeg ili duljeg povijesnog razdoblja. Stoga danas, u suvremenoj povijesnoj znanosti, lokalna povijest i povijest svakodnevice zauzimaju sve više prostora, a njihova otkrića sve se više primjenjuju u odgojno-obrazovnom procesu. Ovakav pristup nužno uključuje i znanja iz etnologije i etnografije kao bitnih odrednica zavičaja i zavičajnosti, budući da lokalni ili regionalni identitet određenog prostora najzornije prezentira kroz etnološke elemente (Bežen, 2005.: 189).

3. RIJEKA KRKA I NP KRKA

Nacionalni park Krka javna je ustanova utemeljena s ciljem očuvanja prirodne i kulturne baštine rijeke Krke, a obuhvaća najvrjedniji dio toka ove rijeke od njenog utoka u kanjon na zapadnom rubu Kninskog polja do Skradinskog mosta te donji tok rijeke Čikole (Ferić, 2000.: 47). Ovaj prostor proglašen je nacionalnim parkom 1985., a danas zauzima ukupnu površinu od 111 km² u duljini toka Krke od 46 km.

Rijeka Krka čini iznimku među dalmatinskim krškim tekućicama budući da njezin tok ima transverzalan smjer u odnosu na smjer pružanja dinaridskog planinskog sustava. Ukupna dužina toka ove rijeke iznosi 72,5 km, od čega 49 km predstavlja dužinu toka od izvora do Skradinskog buka, a 23,5 km opada na duljinu estuarija koji predstavlja ušće ove krške tekućice (Ferić, 2000.: 14).

Krka ima 2 sutoka, 5 pritoka, 7 slapova, 11 jezera, a uz njezine obale nalazimo 10 tvrđava, 3 grada, 2 bivše i jednu sadašnju biskupiju. U vodama Krke i na njezinim obalama živi 222 vrste ptica, 8 vrsta vodozemaca, 19 vrsta gmazova, 46 vrsta sisavaca, 18 vrsta netopira, 10 vrsta zmija, 9 vrsta zvijeri, 3 vrste kornjača, 6 vrsta guštera, 8 vrsta žaba, 101 vrsta kornjaša, 860 vrsta biljaka te 18 vrsta slatkovodnih riba od kojih čak 10 endemskih (Ferić, 2000.: 13).

4. RIJEKA KRKA I NP KRKA U FUNKCIJI ZAVIČAJNE NASTAVE

Svojom površinom, pravcem pružanja, sadržajima te prirodnim i društvenim značajem, prostor Nacionalnog parka Krka zauzima važno mjesto u zavičajnoj nastavi. Gotovo je nemoguće obrađivati zavičajne teme u Pokrčju, a da se pritom ne spomene rijeka Krka kao dio ovog nacionalnog parka. Ova krška tekućica čini okosnicu nacionalnog parka, a raznovrsnošću reljefnih oblika, prije svega slapova, koje je stoljećima stvarala i oblikovala, čini ovaj park nadaleko poznatim.

Prostor Pokrčja u funkciji zavičajne nastave moguće je promatrati kroz više različitih aspekata koji vrlo često mogu biti i u korelativnom odnosu. Sagledavanje ovog prostora sa aspekta prirodnih i društvenih znanosti pruža nam cjelovit uvid u međusobno prožimanje prirodnih obilježja prostora i njihovog utjecaja na život čovjeka te čovjekov utjecaj na promjene u prostoru. Svakako, ne treba izostaviti ni kulturološki aspekt izučavanja zavičajnosti na prostoru Pokrčja, budući da su kultura i tradicija u neraskidivoj vezi za prirodnim staništem iz kojeg su potekle. No, svaki od navedenih aspekata zaslužuje da ga se temeljitije obradi.

4.1. Rijeka Krka i NP Krka u funkciji zavičajne nastave geografije

Upoznavanje zavičaja nužno na sebe veže upoznavanje prirodne osnove prostora koji stvara preduvjete za njegovu društvenu dinamiku. Naime, reljefna, klimatska i hidrografska obilježja predstavljaju okvir djelovanja u kojem se jedna zajednica može lakše ili teže razvijati, ovisno o kvalitativnim svojstvima prostora. Iako prirodan slijed događaja stavlja na prvo mjesto prirodno-geografske preduvjete, a tek potom društveni razvoj ljudskih zajednica na tom prostoru, u nastava-

vi najčešće stvari promatramo retroaktivno. Naime, učenici se najprije upoznaju s posljedicom na prostor, a tek onda s uzrocima. Primjerice, učenici koji žive u neposrednoj okolini NP Krka od malih nogu poznaju osnove vinogradarstva ili stočarstva, a o prirodnim čimbenicima koji su omogućili te gospodarske grane razmišljaju tek kasnije.

Mnoštvo geomorfoloških oblika na području NP Krka i Pokrčja pruža mogućnost iskorištavanja tog prostora kao učionice na otvorenom. Vizualnim doživljajem reljefnih oblika učenicima se produžuje pamćenje, a kvaliteta spoznaje je na značajno višoj razini od one koja se stječe u učionici. U geomorfološkom smislu u Pokrčju izdvajamo planinsko područje na sjeveroistočnom dijelu, dolinska proširenja u središnjem dijelu i Sjevernodalmatinsku zaravan (Orešić, Perica, Trajbar, 2007.: 115). Budući da je reljef prostora NP Krka nastao kombinacijom više geomorfoloških procesa, učenici su u mogućnosti upoznati svu raznolikost geomorfoloških oblika.

Među najvažnije prirodne preduvjete razvoja određenog prostora ubrajamo njegova klimatska obilježja. Prema Köppenovoj klasifikaciji klime, područje NP Krka ima umjereno toplu vlažnu klimu (C_p) (Zaninović, 2007.: 67). Međutim, ne treba zaboraviti činjenicu da tok rijeke Krke omogućava širenje utjecaja sredozemne klime znatno dublje u kopno nego što je slučaj na drugim područjima dalmatinskog zaleđa. Na temelju vlastitih zapažanja, učenici mogu ostvariti temeljit uvid u klimatska obilježja prostora, dok istovremeno, uočavajući određene mikroklimatske i vegetacijske razlike na području NP Krka, mogu barem približno odrediti granicu ili prijelaznu zonu između prethodno navedenih klimatskih tipova.

Iznimno veliko bogatstvo flore i faune NP Krke čini ovaj prostor pogodnim za istraživanje lokalnog biljnog svijeta u okviru interdisciplinarnе zavičajne nastave koja uključuje geografski i biološki aspekt prostora. Sa velikim brojem endemskih vrsta, rijeku Krku smatramo ihtiološki najbogatijom rijekom jadranskog slijeva (Ferić, 2000.: 13). Velika biljna i životinjska raznolikost pruža mogućnost terenskog istraživanja prostora, pri čemu učenici u izravnoj interakciji s nastavnim sadržajima stječu cjelovitiju predodžbu o međusobnom prožimanju prirodne osnove te biljnog i životinjskog svijeta.

Dodamo li prostoru Pokrčja i vremensku dimenziju, odnosno uspostavimo li korelativni odnos između zavičajne nastave geografije i povijesti, dobit ćemo povijesnu geografiju zavičaja koja nam pruža uvid u ljudske intervencije u prostor. Pritom se, proučavajući stare kartografske prikaze, mogu crpiti informacije o nastanku ili nestanku naselja, utvrda ili nekih drugih objekata, ali i različitih političkih tvorevina koje su u jednom dijelu prošlosti odigrale svoju povijesnu ulogu. Proučavanje starih karata uvijek budi interes kod učenika, budući da na jedan nesvakidašnji i zabavniji način pruža informacije koje bi učenik ionako morao usvojiti čitajući literaturu.

Vremenska dimenzija proučavanja zavičaja svoju primjenu nalazi i u proučavanju prirodnog i prostornog kretanja stanovništva Pokrčja. Na temelju podataka popisa stanovništva ovog područja, učenicima se na primjeru vlastitog zavičaja pruža mogućnost usvajanja pojmova poput depopulacije, deagrarizacije, deruralizacije, urbanizacije ili litoralizacije. Upravo zahvaljujući procesu litoralizacije, ali i brojnom drugim društvenim čimbenicima, dalmatinska unutrašnjost izgubila je značajan broj stanovnika u korist naselja na obali. Paralelno s litoralizacijom, prostor Pokrčja zahvatila je i urbanizacija, pa je udio gradskog stanovništva s 12,8% koliko je iznosio 1857., danas prešao brojku od 50%. (Bjelajac, 2008: 241.). Pritom moramo učenike upozoriti na činjenicu da urbanizacija ne znači isključivo preseljavanje stanovništva iz sela u gradove, nego i transformaciju seoskih naselja u gradska uvodeći u dotad ruralna naselja urbane sadržaje i promjene u strukturu zaposlenosti.

Uključivanje učenika u projektnu nastavu geografije s ciljem proučavanja vlastitog zavičaja i mogućnošću publiciranja vlastitog proizvoda, svakako je značajan doprinos raznolikosti nastave u službi afirmacije zavičajnih tema. Stjecanjem cjelokupne slike prirodno-geografskih i društveno-geografskih sadržaja, učenici su pripremljeni za izvođenje kvalitativnih zaključaka zavičajne tematike. Takvom ukupnošću znanja učenici mogu ravnopravno s učiteljem sudjelovati u realizaciji vlastitih projekata poput izrade turističkih vodiča Miljevacu i Promine koji su u suradnji sa svojim učiteljem izradili učenici područnih škola Drinovci i Oklaj. Pritom, učenici prepoznaju u vlastitom okruženju turističke potencijale vlastitog zavičaja i aktivno osmišljavanju njihove mogućnosti turističke valorizacije (Botić i sur., 2009.: 15).

4.2. Rijeka Krka i NP Krka u funkciji zavičajne nastave povijesti

Sagledavajući prostor porječja rijeke Krke s aspekta povijesne znanosti, sasvim je razumljivo da Pokrčje zauzima važno mjesto u zavičajnoj povijesti. Riječ je o prostoru koji bilježi naseljenost još iz vremena mlađeg kamenog doba (Marguš, Mengušić, 2007.: 280). S druge strane, tok rijeke Krke (Titius) kroz čitav niz stoljeća predstavljao je strateški izrazito važan pravac, ali i granično područje između antičkih domorodačkih plemena Liburna i Delmata, te kasnije između srednjovjekovnih plemićkih obitelji Šubića i Nelipića (Juric, 2004.: 11). Za upoznavanje s antičkom poviješću prostora koji zauzima NP Krka ili koji ga neposredno okružuje, samostalnim istraživačkim radom učenike se može uključiti u praćenje istraživanja koja se vode na području lokaliteta Burnum. Dosadašnja istraživanja utvrdila su ne samo vojnu, nego i civilnu dimenziju ovog lokaliteta koji ubrajamo u najveća naselja rimske Liburnije (Miletić, 2008.: 93).

Osobito veliki značaj ovom prostoru u povijesnom kontinuitetu pruža otočić

i samostan Visovac. Ovaj otočić, dimenzija oko 150 m x 100 m, prvi put se spominje oko 1400. kao *Lapis Albus* ili *Bijela stijena*. U početku na njemu borave augustinci, a potom pred Turcima na Visovac se sklanjaju franjevci koji na otočiću borave i danas (Slukan Altić, 2007.: 189). Uzmemo li u obzir dinamiku povijesnih procesa na ovom prostoru, zaključak o mogućnosti iskorištavanja ovakvog resursa u zavičajnoj nastavi nameće se sam od sebe. Bogatstvo izvora franjevačkog arhiva pruža značajnu količinu izvora za lokalnu, ali i nacionalnu povijest, koji uz kvalitetnu pripremu i obradu građe mogu biti iskorišteni i u odgojno-obrazovnom procesu.

Iako Krka zbog svog duboko usječenog kanjona, nije imala onakvu ekonomsku vrijednost kakvu je imala Cetina koja protječe kroz plodno polje, ova krška tekućica ipak je imala veliku važnost u svakodnevnom životu lokalnog stanovništva. Tijekom niza stoljeća, još od antike, lokalno stanovništvo je iskorištavalo snagu Krke gradeći mlinice (Gaurina, Zaninović, 2007.: 320), dok na prijelazu iz 19. u 20. st. sve više dolazi do izražaja njezin hidroenergetski potencijal. Istražujući ulogu Krke u životima svojih predaka, učenici stječu detaljniji uvid u vlastitu lokalnu povijest. Na ovaj način, zavičajna nastava naslanja se na suvremene trendove u nastavi povijesti koja povijesti svakodnevne daje sve veći značaj nauštrb političke povijesti.

Materijalni ostaci i spomenička baština koju nalazimo na prostoru NP Krka zasigurno bi trebali zauzimati važno mjesto u odgojno-obrazovnom procesu u okviru zavičajne nastave. Prostorni raspored spomeničke baštine pruža uvid u značaj porječja Krke tijekom povijesti, vizualizira predodžbu sustava srednjovjekovnih obrambenih utvrda te konačno kod učenika razvija toliko potreban osjećaj za zaštitu vlastitog kulturnog naslijeđa.

Da bi učenici dobili cjelovit uvid u navedenu problematiku te pritom konstruirali potrebna znanja o spomenutim materijalnim ostacima, potrebno je izvršiti temeljitu pripremu u obliku samostalnog istraživačkog rada. Najprikladniji način istraživanja svakako je primjena jedne od metoda suradničkog učenja, pri čemu učenici temeljitije i cjelovitije pristupaju problemu, ali i razvijaju veće socijalne kompetencije (Botić, Mendeš, 2008.: 147). S druge strane, projektna nastava u okviru nastave povijesti, podiže razinu kreativnosti učenika pružajući mogućnost upoznavanja učenika s onim sadržajima iz zavičajne povijesti do kojih kroz klasičnu nastavu ne mogu doći. Primjerice, u projektu izrade turističkog vodiča svog zavičaja, učenici područne škole u Drinovcima istražili su nekoliko znamenitih osoba iz vlastitog kraja (Botić i sur., 2009.: 30). Na taj način samostalni istraživački rad, uz stalni nadzor i sugestije učitelja, pokazao se najučinkovitijim načinom dolaska do novih spoznaja o povijesti vlastitog zavičaja.

4.3. Rijeka Krka i NP Krka u funkciji zavičajne nastave ostalih predmeta

Zavičajna baština ne obuhvaća isključivo materijalne ostatke, nego uključuje i glazbu, folklor, zavičajnu književnost, jezik, zavičajni govor, likovnu umjetnost, rukotvorine, narodnu nošnju, vjerske i pučke običaje, stare sportove i igre (Dvornik, 2008.: 305). Stoga je zavičajnoj nastavi potreban interdisciplinarni pristup koji uključuje više nastavnih predmeta s različitim aspektima izučavanja zavičajne baštine Pokrčja. Primjerice, upoznavanje s radom i razvojem hidroelektrana na rijeci Krki idealan je primjer korelacije nastavnih predmeta, u ovom slučaju tehničke kulture. Prije nekoliko godina HE Miljacka proslavila je stogodišnjicu rada. Naime, ova hidroelektrana puštena je u pogon 16. prosinca 1906. godine (Škarica, 2006.: 38). Prateći tehnološki razvoj HE Miljacka tijekom proteklog stoljeća, osim uvida u tehnološke inovacije, učenici stječu uvid u značaj ove elektrane u svakodnevici stanovništva koje opskrbljuje električnom energijom.

Zavičajna nastava neizostavan je dio nastave hrvatskog jezika. Čitajući djela književnika koji potječu s prostora Pokrčja ili su tom prostoru posvetili neka svoja djela, učenici kroz fabulu djela primaju značajnu količinu informacija o tradiciji i društvenim promjenama svog zavičaja. Spomenimo samo djela Ivana Aralice, čiji su prominski korijeni odigrali značajnu ulogu u izboru tema za pisanje njegovih djela. S druge strane, Andrija Kačić Miošić, koji ne potječe s područja Pokrčja, u najmanje 24 pjesme spominje oko 50 toponima i gotovo 150 likova s tog područja (Pilić, 2008.: 101). Naravno, ovdje je riječ samo o dijelu autora koji su u svojim djelima na ovaj ili na onaj način obrađivali teme iz porječja Krke. Svi ti tekstovi vrijedan su izvor za izučavanje vlastite tradicije i stoga su neizostavan dio zavičajne nastave hrvatskog jezika.

Konačno, zavičajnu nastavu na području koje gravitira NP Krka moguće je provoditi i kroz sadržaje iz likovne i glazbene kulture. Likovno i glazbeno stvaralaštvo neizostavan je dio identiteta bilo kojeg područja, a proučavanjem istog kroz korelativan odnos s poviješću učenici mogu prepoznati uzročno-posljedičnu vezu između faza društveno-povijesnog razvoja i razine kulturnog stvaralaštva. Međutim, istraživanja su pokazala da djeca iz Pokrčja vrlo malo znaju o vlastitoj zavičajnoj baštini (Dobrota, Kušćević, 2008.: 263). S druge strane, svakako treba imati na umu da slaba informiranost učenika ovog prostora najčešće ne predstavlja nikakvu iznimku. Nažalost, iskustva iz drugih krajeva potvrđuju da je ova pojava dio općeg trenda. Stoga je prijeko potrebno kroz različite nastavne predmete uvesti zavičajne sadržaje i na taj način podići razinu svijesti učenika o vrijednosti vlastite zavičajne baštine kao nositelja zavičajnog identiteta.

5. ZAKLJUČNA RAZMATRANJA

Analizom različitih aspekata zavičajnosti na prostoru porječja Krke, posebice na području Nacionalnog parka Krka i mogućnosti njihove implementacije u zavičajnoj nastavi, nameće se zaključak da između rijeke Krke, NP Krka i tema usko vezanih uz zavičajnu nastavu vlada neraskidiva veza. Iako zavičajne teme danas nisu u tolikoj mjeri zastupljene u nastavi koliko bi trebale biti, u novije vrijeme bilježi se značajan napredak na tom području, a učiteljima se ostavlja više prostora za vlastitu kreativnu afirmaciju.

Uključivanjem više nastavnih predmeta u korelativnu vezu, stvara se potpunija slika zavičajnosti i ukupnosti procesa koji tu zavičajnost određuju. Budući da okolicu NP Krka čini rijeka Krka, tvoreći pritom čitav niz reljefnih oblika, sasvim je razumljivo da je veliki broj zavičajnih tema ovog prostora usko vezan uz nastavu geografije ili uz one nastavne predmete koji s geografijom tvore korelativne odnose.

Uspješnu implementaciju zavičajne tematike u nastavu moguće je realizirati nizom projekata u kojima bi osim škola, kao ključnih odgojno-obrazovnih institucija koje obrađuju zavičajne sadržaje, bile uključene i različite institucije na lokalnim razinama te svakako Javna ustanova Nacionalni park Krka. Suradnjom navedenih institucija moguća je realizacija različitih zavičajnih projekata s ciljem afirmacije zavičajne tematike i promicanja zavičajnog prirodnog i kulturnog naslijeđa.

Ovakav suradnički i analitički pristup zavičajnoj nastavi ima višestruke učinke na odgojno-obrazovni proces. Naime, stjecanjem ukupnosti spoznaja o prostoru porječja Krke kao dijelu vlastitog životnog prostora, podiže se razina kritičnog promišljanja, ali i razina odgovornosti prema vlastitom zavičaju. Budući da škola osim obrazovne uključuje i odgojnu funkciju, uvođenjem zavičajnih sadržaja u nastavni proces kod učenika se upravo postiže toliko željeni efekt potrebe za uspostavljanjem ravnoteže između vlastitih želja i potreba prostora, ali i potrebe očuvanja vlastitog identiteta kao značajne kulturološke odrednice.

LITERATURA

1. Bertić, Danijela; Šiljković, Željka (2007): Zavičaj u nastavi prirode i društva; *Zavičajna baština – HNOS i kurikulum*, Književni krug Split, Split.
2. Bežen, Ante (2005): Zavičaj i zavičajnost u znanosti i obrazovanju; *Školski vjesnik: časopis za pedagoška i školska pitanja*, god. 54, br. 3-4, str. 183-194.
3. Bjelajac, Slobodan (2008): Naselja i kretanje stanovništva u porječju Krke; *Godišnjak Titius*, god. 1, br. 1, Znanstveni projekt: „Titius: Porječje Krke – baština i sociokulturni razvoj“, Split, str. 227-257.
4. Botić, Jurica; Mendeš Branimir (2008): Suradničko učenje i nastava povijesti u osnovnoj školi; *Prema kvalitetnoj školi: zbornik radova / 6. dani Osnovne škole Splitsko-dalmatinske županije s međunarodnom suradnjom*, Filozofski fakultet Sveučilišta u Splitu; Hrvatski pedagoško-književni zbor; Split.
5. Botić, Jurica i sur. (2009): *Miljevci – turistički vodič*, OŠ Antuna Mihanovića Petropoljskog, Drniš.
6. Botić, Jurica i sur. (2009): *Promina – turistički vodič*, OŠ Antuna Mihanovića Petropoljskog, Drniš.
7. Brazda, Mirko (1985): *Terenski rad i ekskurzije u nastavi geografije*, Školska knjiga, Zagreb.
8. Čukelj, Zdenka; Šiljković, Željka (2007): HNOS i nastava geografije u osmom razredu osnovne škole; *Zavičajna baština – HNOS i kurikulum*, Književni krug Split, Split.
9. Dobrota, Snježana; Kušćević, Dubravka (2008): Zavičajna baština Šibensko-kninske županije – refleksije u nastavi glazbene i likovne kulture; *Godišnjak Titius*, god. 1, br. 1, Znanstveni projekt: „Titius: Porječje Krke – baština i sociokulturni razvoj“, Split, str. 259-272.
10. Dvornik, Dijana (2008): Suradničko učenje i nastava povijesti u osnovnoj školi; *Prema kvalitetnoj školi: zbornik radova / 6. dani Osnovne škole Splitsko-dalmatinske županije s međunarodnom suradnjom*, Filozofski fakultet Sveučilišta u Splitu; Hrvatski pedagoško-književni zbor; Split.
11. Ferić, Stanko (2000): *Krka: vodič rijekom Krkom i Nacionalnim parkom Krka*, NP Krka, Šibenik.
12. Gaurina, Davor; Zaninović, Joško (2007): Vodenice (mlinovi) na Roškom slapu (povijesni pregled); *Zbornik radova / Simpozij Rijeka Krka i Nacionalni park Krka: prirodna i kulturna baština, zaštita i održivi razvitak*, NP Krka, Šibenik.
13. Juric, Ante (2004): *Gradovi, utvrde i sakralni spomenici uz Krku i Čikolu*, Matica hrvatska Skradin, Skradin.
14. Margaš, Drago; Mengušić, Marko (2007): Ozidana pećina – rezultati arheoloških istraživanja; *Zbornik radova / Simpozij Rijeka Krka i Nacionalni park Krka: prirodna i kulturna baština, zaštita i održivi razvitak*, NP Krka, Šibenik.

15. Matas, Mate (1996): *Metodika nastave geografije*, Hrvatsko geografsko društvo, Zagreb.
16. Miletić, Željko (2008): O teritorijalnim razgraničenjima oko Krke kod Miljevaca u rimsko doba; *Miljevci u prošlosti (s pogledom u budućnost): zbornik radova sa znanstvenog skupa Miljevci u prošlosti (s pogledom u budućnost)*, Miljevački sabor, Visovac – Drinovci.
17. Nastavni plan i program za osnovnu školu, *Narodne novine*, br. 102, Zagreb, 15. rujna 2006.
18. Orešić, Danijel; Perica, Dražen; Trajbar, Srećko (2007): Geomorfološka obilježja doline rijeke Krke s posebnim osvrtom na klisuru kod Knina do Bilušića buka; *Zbornik radova / Simpozij Rijeka Krka i Nacionalni park Krka: prirodna i kulturna baština, zaštita i održivi razvitak*, NP Krka, Šibenik.
19. Pilić, Šime (2005): Zavičaj i zavičajnost u znanosti i obrazovanju: izbor literature, *Školski vjesnik*, god. 54, br. 3-4, str. 239-277.
20. Pilić, Šime (2008): Socijalna struktura, prostorni i kulturni konteksti u Kačićevu „Razgovoru“: Slučajevi krajeva i krajina u porječju rijeke Krke; *Godišnjak Titius*, god. 1, br. 1, Znanstveni projekt: „Titius: Porječje Krke – baština i sociokulturni razvoj“, Split, str. 101-132.
21. Roksandić, Drago (2005): Zavičajna povijest: pojmovni izazovi; *Školski vjesnik: časopis za pedagoška i školska pitanja*, god. 54, br. 3-4, str. 195-204.
22. Slukan Altić, Mirela (2007): *Povijesna geografija rijeke Krke*, NP Krka i projekt “Titius” Šibenik
23. Škarica, Želimir (2006): *Prvih sto godina hidroelektrane Miljacka (Manojlovac)*, HEP, Zagreb.
24. Zaninović, Ksenija (2007): Klima i bioklima Nacionalnog parka Krka; *Zbornik radova / Simpozij Rijeka Krka i Nacionalni park Krka: prirodna i kulturna baština, zaštita i održivi razvitak*, NP Krka, Šibenik.

Jurica Botić

UDC: 372.48
712.23 (282 Krka)
Review paper

RIVER KRKA AND NATIONAL PARK KRKA IN NATIVE LAND TEACHING

Abstract: *This paper explores the possibilities of implementing native land contents in educational process with the aim of developing forming a special responsibility towards the environment (native land) and preserving own cultural identity. The paper is based on different aspects in native land studying and the appliance of these aspects on the area surrounding NP Krka. Furthermore, it is quite understandable that the huge number of domiciliary themes are closely related to geography and its correlative subjects. The main reason for this is that the backbone of NP Krka is river Krka with its numerous and specific relief forms. Although the native land teaching is not so present in today's teaching process as it should be, teachers have more space for improving and developing creative affirmation.*

Key words: *river Krka, Pokrčje, National Park Krka, native land, correlation*

Jurica Botić

UDC: 372.48
712.23 (282 Krka)
Lavoro chiaro

FIUME CHERCA E PARCO NAZIONALE DI CHERCA IN FUNZIONE D'INSEGNAMENTO NATIVO

Riassunto: *Su diversi aspetti dell'esplorazione del paese nativo e dell'uso di questi aspetti nello spazio che include il Parco Nazionale di Cherca, questo lavoro indaga le possibilità dell'implementazione delle attività native nel processo educativo allo scopo dello sviluppo delle emozioni della responsabilità verso spazio che ci circonda e verso la conservazione dell'identità culturale e propria. Siccome la carcassa del Parco Nazionale di Cherca fa la fiume Cherca, è comprensibile che gran numero dei temi nativi di questo spazio è legato all'insegnamento di geografia o alle materie con le quali la geografia fa la relazione correlativa. Eppure i temi nativi oggi non sono così rappresentati nell'insegnamento, nel tempo recente si nota il progresso significativo, e ai maestri si lascia più spazio per la propria affermazione creativa.*

Parole chiavi: *fiume Cherca, Pokrčje (territorio di fiume Cherca), Parco Nazionale di Cherca, insegnamento nativo, correlazione.*